

Om den vilkorliga frigifningen¹.

(Die bedingte Entlassung. La liberté provisoire ou conditionnelle. Conditional pardon.)

Af Eugen von Knorring².

Alltifrån den tid, då med kroppsstraffens afskaffande frihetsstraffen infördes, hafva kriminallagstiftarnes bemödanden varit riktade på utfinnandet af utvägar att gifva dessa sednare det innehåll och de former att deras dubbla ändamål, å ena sidan afskräckandet från brott samt på andra sidan och i hufvudsaklig mätto den straffades bättring, hvarigenom han gjordes skicklig att efter utståndet straff återinträda i samhället, må kunna vinnas. I detta hänseende hafva två olika åsikter kämpat emot hvarandra. Medan å ena sidan den åsyftade bättringen ansetts kunna åstadkommas endast genom den sakfälldes stränga skiljande från all gemenskap med medfångar och hans insperrande för hela strafftiden ända till 6, 8 till och med 10 år i enslig cell, har man på andra sidan trots samma systemål kunna, med undvikande af en del utaf

¹ Efter Tidsskrift för Jurid. Fören. i Finland. 1870.

² Forfatteren, der døde 10 Juni 1874 i Helsingfors som senator og chef for civilexpeditionen i Finland, havde store fortjenester af Finlands fængselsreform.

de kostnader bygnader för fångarnes ständiga förvarande i celler medföra, ernås genom gemensamhetsfängelser, ändamålsenligt inrättade. hvarvid dock alltid ett inskränkt antal celler för vissa klasser af förbrytare, såsom unga under 18 år och äldre, hvilka visat sig i högre grad vanartiga och förderfvade, borde finnas att tillgå; och det är denna sednare art af straffängelser, på hvars inrättande i Finland, jemlikt Nådiga Förordningen om verkställighet af frihetsstraff, gifven den 26 November 1866, nu arbetas. Men utom de två ofvannämnde har under sednaste decennier tillkommit ännu ett tredje sätt för verkställighet af frihetsstraff, der man sökt att, med afböjande i möjligaste måtto af bägge de förras olägenheter, begagna förnämligast de fördelar de erbjuda, samt sålunda förenat dem till ett blandadt eller så kalladt progressifsystem, hvars väsende ligger deruti att, sedan straffverkställigheten med ytterlig stränghet påbörjats, banden, i mån af brottslingens förhållande och det förtroende han ingifver, småningom allt mera och mera lossas, slutligen ända till nära nog full frihet, samt att, efter det han med heder bestått alla dessa prof utan att låta sig af de frestelser, för hvilka han derunder kunnat råka ut, förledas till öfverträdelser och sålunda visat sig värdig frihetens åtnjutande, en viss del af tidslängden för straffverkställigheten genom monarkisk nådeshandling vilkorligen eftergifves samt honom tillåtes att under denna tid vistas på fri fot med förbehåll att, om han derunder beträdes med lättja, oordning i sitt lefnadssätt eller annat, som gör honom misstänkt att kunna återfalla i brott, han genast återinsättes i fängelset för att der aftjena den återstående strafftiden.

Det är detta sistnämnda stadium af den progressiva straffverkställigheten, som vanligen betecknas med benämningen „den vilkorliga frigifningen“. Det system, hvori det utgör en nödvändig länk, har erhållit benämningen „det irländska“, emedan detsamma, sådant det i Irland tillämpats, dragit den allmänna uppmärksamheten till sig. Ett progressifsystem kan naturligtvis konstrueras på flere sätt och ett visst framåtskridande efter förtjenst till allt större och större förmåner och friheter, har numera blifvit nästan öfverallt infördt i gemensamhetsfängelserna. Men sjelfva idéen af det gradvisa framåtskridandet till frihetens åtnjutande, hvilken utgör den rätta kärnan i progressifsystemet, har aldrig uppenbarat sig så fullständigt och plastiskt som i det irländska med sina fyra grader: cellfängelse — gemensamhetsfängelse med galler och sträng bevakning — gemensamhetsfängelse utan galler och med ringa bevakning — vilkorlig frihet — fullständig frihet.

Systemets idé innebär således en protest emot det absoluta ensamhetssystemet, der cellen och friheten stå oförmedlade bredvid hvarandra. Denna protest hvilar också på en både moralisk och psykologisk grund, så saunt betecknad genom Lord Stanleys bekanta yttrande: „Människans moraliska förbättring kan aldrig blifva en produkt af en mekanisk process“; *The reformation of men can never become a mechanical process*. Kastar man en blick in i människans själs- och tros lif, så skall man genast finna att hennes och följaktligen äfven den fallna brottslingens moraliska förbättring är helt och hållet beroende af en fri inre verksamhet hos honom sjelf. Denna verksamhet, hvilken, om den skall blifva fruktbärande, måste visa sig icke blott i goda föresatser utan äfven i förmåga

att kunna hålla dem, kan genom inga yttre medel framkallas. Sådant förmår blott människan själf i sitt inre och den kraft, som har magt att åstadkomma det, är Gud och ingen dödlig. Men om sålunda väckelsen sker genom Guds Nåd, så är den derigenom hos människan väckta kraftens vårdande och stärkande, så att hon blir mächtig att framhärda i det goda, hennes eget verk, och för denna hennes inre verksamhet utgör åtminstone en viss grad af frihet i handling ett nödvändigt vilkor, ty ingen dygd låter tänka sig utan frihet i valet emellan godt och ondt. Om således den inre verksamheten till det goda finnes, så måste hon uppenbara sig, ej blott genom ett andäktigt utseende och fromt tal, utan och genom objektiva bevis, genom yttre prof, hvarvid missbruk varit möjliga, men icke föröfvats; och det är vid dylika prof frihet i handling är oundgänglig. Det har visserligen möjligheten för sig att en förbrytare, hvilken varit flere år innesluten i cell och derigenom mekaniskt hindrad från begåendet af brott, slutligen skall, när han, efter utståndet straff, plötsligt försättes direkte från cellen i frihet, värdigt begagna denna frihet och vara samhället till nytta; men icke har honom lemnats tillfälle att gifva ett tillfredsställande stöd för ett slikt antagande. En bättring, som ej har något annat bevis för sig än de fysiska band, hvarigenom subjektet mekaniskt urståndsättes att göra ondt, har dermed ingalunda ådagalagt sin tillvaro. Ett genom yttre tvång tillvägabragt afstående från lasten kan omöjligen innebära en frivillig återgång till det goda, ty den faktor, hvilken förmår verka en dylik återgång, nemligen den fria moraliska viljan, har dervid blifvit ställd utom räkningen. Betraktar man slutligen den sedliga förbättringen sådan den genom verkställighet

af frihetsstraffet kan och bör frambringas för att leda till sitt ändamål, den straffades förnyade uppfostran för friheten, så påkallas dervid visserligen först att den som fallit får hjälp att resa sig, men tillika att, sedan detta skett, honom lemnas frihet att pröfva sina egna krafter och undersöka om han verkligen har förmåga att röra sig fritt utan att ånyo falla, till hvilken pröfning han saknar allt tillfälle när han nedsättes i ett tillstånd af ständig passivité.

Dessa äro, bland många andra, de viktigaste skäl, som emot det uteslutande ensamhetssystemet blifvit åberopade af dess vedersakare. Härmed vill dock icke vara sagdt att ej individer finnas, för hvilka den ständiga isoleringen i cell lämpar sig bättre än gemensamhetsfängelset, ehuru de torde inskränka sig jemförelsevis till ett fåtal. Fångarnes behandling på det ena eller andra sättet bör också i allmänhet bestämmas efter en hvars individuella anlag, lynne och moraliska tillstånd. Men om frågan betraktas i dess största allmänhet, särdeles med afseende å hvad som sker i vissa inrättningar, der alla brottslingar utan åtskilnad och för huru lång tid som helst insättas i cell, så äga de i ofvanstående måtto anförda argumenterna sin riktighet och i de flesta fall full tillämplighet. En i fängelseväsendet insigtsfull och erfaren man, Direktorsassistenten vid straffängelset uti Zwickau i konungariket Sachsen, *Alexander Krell*, har dessutom helt nyss framhållit en sida af cellväsendet, hvilken är förtjent af den största uppmärksamhet. Han uppger nemligen, på grund af mångåriga, under ej mindre än nitton år fortsatta iakttagelser vid behandlingen af cellfångar, att under hvarje dylik fånges fängelsetid inträffar en tidpunkt, för den ena

¹ f. t. direktør for straffeanstalten i Cöln.

tidigare, för den andra senare, då det påbegynta bättringsverket nått sin kulmination och en reaktion inträffar. Detta stadium i cellivet tillkännagifver sig vanligen derigenom att fången då börjar att med den största energie arbeta på sin bättring, med feberaktig ansträngning utföra de honom pålagda arbeten och med friskt mod tänka på sin framtid. Men i och med detsamma blir honom också cellen för trång; han behöfver mera utrymme för att utveckla sin kraft; han behöfver ett mål och ett syfte för sina sträfvan- den. Hafva nu dessa yttringar visat sig uthållande och varaktiga, och icke utgöra blott ett foster utaf en flygtig stegring af hans viljekraft, så är detta ett tecken att den tidpunkt är inne, då fången under alla förhållanden bör aflägsnas från cellen, om ej allt hvad ditintills vunnits skall gå ohjelpigt förloradt. Qvarhållas han det oaktadt der, så innefattar sådant ett groft pedagogiskt fel, hvarigenom han för lifstiden göres oduglig för friheten¹.

Sådana äro Krells på erfarenhet och observationer grundade åsigter. Dylika betänkligheter komma dock icke i betraktande uti det absoluta cellsystemet, der man väntar allt af den uthållande isoleringen, åsyftande att vända brottslingens tanke inåt, på sig sjelf och på sitt själstillstånd samt förekomma att de derigenom frambragta goda verkningar må genom beröring med andra sedligt sjunkna människor förstöras. Att detta betraktelsesätt hvilar på en sann och riktig

¹) Det torde knappt behöfva förklaras, att allt hvad i det föregående blifvit yttradt om cellväsendet hänför sig till de anstalter, der tukthusstraffet eller i England den så kallade *penal servitude* verkställes, och ej till ransakningshäkten och fängelser för frihetsstraff af kort varaktighet, för hvilka den afgjordt enda tjenliga form är den fullständiga afsöndringen i cell.

grund såvidt det hänför sig till en viss inskränkt del af isoleringstiden måste erkännas och det är också derföre progressifsystemet börjar med cellfängelse, för hvilket då en kort tid, i Irland 8 högst 9 månader, är fastställd. Men derefter är det människans egna kraft, som i detta system förnämligast tages i anspråk. Man har ej utan skäl anmärkt att fångarnes öfverflyttande från cell i gemensamhetsfängelse utgör den svagaste sidan af den progressiva straffverkställigheten. Systemets vedersakare hafva äfven i detta förfaringsätt velat se en med vett och vilja gjord förstöring af det goda cellen tillvägabragt, ett nedrivande med ena handen af hvad som blifvit uppbyggt med den andra. Steget var djerft, det kan icke nekas; men utgången har på ett lysande sätt visat att farhågorna i berörda afscende voro ogrundade. För att motväga inflytandet af det skadliga i gemensamhetsfängelset gjordes dervid ett upprop till människans egna kraft, och för att understödja den kraft kallades alla de hennes bättre böjelser och känslor fram till arbete, af hvilka för ändamålet göres behof. Gudsfruktan, hederskänsla, ambition, löfligt förvärfsbegär, tillfredsställelsen att kunna ingifva förtroende och slutligen, såsom kronan på verket, hoppet att genom arbetsamhet, godt förhållande och verkliga prof på bättring få fängelsetiden förkortad.

Det är isynnerhet detta sistnämnda motif, som alltifrån straffverkställighetens början, men i större mått sedan fången från ett passift försatts i ett sjelfverksamt tillstånd, så mäktigt ingriper i hela hans fängelselif och bringar honom att, till befordrande deraf, använda alla de medel, öfver hvilka han har att råda, för att gifva lif och näring åt — den egna kraften. Djupt rotad i människans inre ligger kärle-

ken till friheten såsom det högsta goda hon på jorden äger. Friheten, icke blott den personliga, utan i dess allmännaste bemärkelse, är, enligt Montesquieu, rättigheten att göra allt hvad lagarna tillåta. När då en samhällsmedlem gör annat än det, som af lagarna tillåtes och sålunda öfverträder dem, så är det rättvist att han sättes ur stånd att vidare missbruka den rättighet, inom hvars skrankor han ej kunnat hålla sig. Han förlorar alltså friheten och dermed den dyrbaraste jordiska fördel, hvilken fallit på en människas lott. Men i samma mån kärleken till friheten är stor, i lika måtto måste äfven tanken på den tid, då hon återvinnes, vara kär för den, som mistat henne och denna tid af honom efterlängtas. Är nu redan en sådan tanke smekande och ljuf, huru mycket mera måste han vara det när dertill sluter sig hoppet att hinna målet tidigare än först var bestämdt. Om sedan till allt detta lägges vissheten att ett dylikt frihetens tidigare återförvärfvande är beroende af den fängslades egen vilja och således står att af honom åstadkommas genom undertryckande af hans dåliga böjelser och väckande af de goda samt både andliga och lekamliga ansträngningar i slik syftning eller med ett ord genom framkallande af den egna kraften, så synes med skäl kunna antagas att en sådan visshet skall vara mäktig nog att aflä denna för verkets fullbordande erforderliga kraft.

Det ofvanstående hänför sig naturligtvis till frågan i dess största allmänhet. Att individer finnas, hvilka behöfva en intensivare religiös behandling än den, som kan åstadkommas i en penitentiärinrättning, individer med den slöhet i både förstånd och vilja att den penitentiära behandlingen på dem utöfvar föga verkan så att de aldrig komma längre än till andra

graden, är nogsam bekant. Dessa utgöra dock lyckligtvis en minorité af mindre styrka. Icke heller kan härvid åberopas exemplet af dem, som under nöd- och hungersår begå brott för att blifva insatte i fängelse och på detta sätt få dagligt bröd eller eljest af mer eller mindre dåliga anledningar uppföra sin frihet, emedan de bilda abnorma undantag, de der på fastställandet af den menskliga naturens normaltillstånd hafva intet inflytande.

Den vilkorliga frigifningen, ehuru hon numera blifvit i progressifsystemet tagen i anspråk såsom ett mäktigt medel att egga fångarne till bättring, har dock ursprungligen ej tillkommit i något penitentiärt syfte, utan af helt och hållet ekonomisk och administratif anledning, hvarom några historiska upplysningar torde vara af intresse. Redan omkring år 1718 började den Storbritanniska regeringen att deportera landets brottslingar till den Britiskt-Amerikanska kolonien Maryland, hvarmed sedan fortsattes intill dess sjökriget och koloniernas uppresning gjorde det för moderlandet nödvändigt att för sina förbrytare söka en annan deportationsort. Härtill valdes genom ett regeringsbeslut af den 6 December 1786 östra kusten af Australien benämnd Nya Syd Wales och de första brottslingar anlända dit i Januari månad 1788. De förbrytare, hvilka under de derpåföljande 32 åren ankommo till nämnde trakt, användes derstädes till hvarjehanda arbeten till kronans förmån, förnämligast odling och kolonisation af landet och dessa förbrytare utgjorde under nämnde tidsperiod traktens enda kolonister. Men ifrån och med år 1820 började från moderlandet frivilligt utflyttade personer att bosätta sig i Nya Syd Wales. Kolonins Guvernörer, som redan långt förut af moderlandets regering erhållit nästan

obegränsad benådningsrätt och begagnat densamma för att med brottslingar kolonisera landet, vidtogo efter de fria kolonisternas inflyttning den utväg till kronans befriande från de deporterade fångarnes underhåll, att desse anställdes i tjänst hos kolonisterna utan att likväl derigenom vara fria från det dem ådömda straffet; hvarutinnan sedan skedde någon modifikation så att hvarje fånge först skulle hållas en viss tid uti en straffanstalt i sjelfva kolonin och efter dess utgång undfå ett bevis öfver erhållet tillstånd att vistas på fri fot eller så kalladt *ticket of leave*, med hvilket han hade rättighet att, allt under åtnjutande af blott vilkorlig frihet, sjelf söka och antaga tjänst hos kolonister. Då emellertid den fria befolkningen inom kolonin ökats så att behovet af fångarnes arbetsbiträde efterhand aftog och slutligen alldeles upphörde samt kolonin flere förnyade gånger enträget yrkade på befrielse från vidare emottagande af förbrytare, hvilka år efter år allt mera och mera störde lugnet och säkerheten för dess fredliga inbyggare, blefvo deportationerna efterhand indragne och inskränkte till blott några aflägsna delar af de Australiska kolonierna, hvarjemte den viktiga förändring infördes att hvarje brottsling skulle före deportationen undergå en penitentiär behandling i hemlandet, efter hvars slut de, som visat det bästa uppförande, försågos med ett *ticket-of-leave* för bosättning i kolonin. Sedan slutligen cellfängelset i Pentonville blifvit uppfördt och i December månad 1842 till begagnande upplåtet samt Öfverste *Josua Jebb* redan förut fått ledningen af de engelska fängelseangelägenheterna i sin hand, antogs ett nytt system, enligt hvilket fångar, efter undergången behandling i straffanstalter af två grader, undfå vilkorlig frihet för vistelse äfven i hem-

landet. Denna ordning tillämpades efter år 1852 i större omfång af den anledning att straffångarnes antal i följd af den efterhand skedda minskningen i deportationerna, till den grad ökades, att de på långt när ej kunde inrymmas i straffanstalterna, hvarföre regeringen för att befria sig från omsorgen om de öfverblifna lät tildela dem en hvar utan åtskilnad ett *ticket-of-leave* med thy åtföljande vilkorlig frihet, hvilken de ägde begagna efter behag, naturligtvis dock under iakttagande af lag och ordning. Beklagligen lära de likväl derefter hafva gjort sig skyldige till hvarje handa oordningar och öfvervåld. Åtminstone har man velat föra de år 1862 i London förefallne så mycket omtalade *Garotting disorders* på desse *ticket-of-leave mens* räkning, så att de utgjorde befolkningens både i sagde hufvudstad och i landsorterna skräck; hvarföre allt öfverste *Jebb* på den tiden från allmänhetens sida fick sitta hårdt emellan.

Sådant har, i största korthet utlagdt, ursprunget och den vidare utvecklingen af ifrågavarande institution varit i sjelfva England. När fråga år 1853 uppstod om reorganisation af fångelserna i Irland, nedsattes i detta afseende en komité, hvari Sir *Walter Crofton*, då kapten vid engelska flottan, blef ledamot. För denne insigtsfulle och djupt tänkande man framstod det genast klart hvilken ofantlig fördel man kunde hemta af den vilkorliga frigifningen om hon användes icke i ett ekonomiskt ändamål för att befria sig från bördan af de straffångar, för hvilka man ej hade utrymme, utan med ett penitentiärt syfte såsom medel till befordrande af förbrytares bättring under deras fångelsetid. Uti det förslag han derefter år 1855 afgaf till en fångelsereform för Irland upptogs fördenskull också den vilkorliga friheten såsom

sista graden i den penitentiära behandlingen. Men för att tillika gifva tillfredsställande garantier att, såvidt möjligheten af individernas sanna bedömande och genomskådande medgäfvde, endast sådana skulle blifva delaktiga af denna frihet, som ingåfvo de bästa förhoppningar om dess värdiga begagnande, inrättades tredje graden eller det så kallade öfvergångsfängelset *intermediate prison*, i hvilket hvar och en, under åtnjutande af en betydligt utvidgad frihet, måste hafva tillbragt en viss tid i förhållande till hans hela straff-tid innan den vilkorliga friheten honom tilldelades; och för att åter blifva uppflyttad i öfvergångsfängelset erfordrades att han skulle hafva med heder genomgått 2:dra gradens fängelse och dess 4 särskilda klasser samt derunder intjent ett visst antal konduitmärken; hvarmed allt afsågs att hvarje fånge skulle pröfvas och sättas i tillfälle att genom profvens bestående stärka sin kraft att emotstå det onda, eller undergå hvad som så träffande blifvit kalladt en „moralisk gymnastik“, samt sålunda beredas för frihetens rätta nyttjande. Sir Crofton säger sjelf, uti de förslaget vidfogade motiver, angående öfvergångsfängelset: att „denna period af ett system, åsyftande att tillvägbringa en uppriktig moralisk förbättring, försätter fången uti en ställning, hvarest han finner sig utsatt för frestelser och der allmänheten kommer i tillfälle att sjelf undersöka huruvida han bättrat sig samt visar flit och kunnighet vid arbetet. Jag är i mitt inre fullt öfvertygad derom att, när detta prof utfallit på ett tillfredsställande sätt, denna enda omständighet skall vara tillräcklig att skaffa en frigifven fånge det arbete han söker. Likaså öfvertygad är jag att denna prøfvotid, hvilken innebär en öfvergång från fängelset till det fria samhällslifvet och tillika tjenar såsom

ett säkert medel att urskilja den verkligt förbättrade från den, som icke är det, derjemte bör utgöra en förträfflig förberedelse till frihetens begagnande för den, som deraf får komma i åtnjutande.“

Förslaget fastställdes af regeringen och har alltsedan år 1856 tjenat till efterlemnad. Genom ett cirkulärbref af den 27 Juni 1857 bestämdes längden af den tid, hvarunder vilkorlig frihet i hvarje fall kunde få af en straffånge begagnas. Enligt detta cirkulärbref tilläts att en dylik eftergift finge beräknas för en strafft看 af tre år till en sjettedel, för fyra till fem år till en femtedel, för sex till tolf år till en fjerdedel och för femton år och derutöfver till en tredjedel af hela tiden. På grund häraf och enligt den i sjelfva fängelserna vedertagna fördelningen af strafftiden kommer en fånge, som är dömd att hållas t. ex. sju år i straffångelse, att tillbringa sin tid på följande sätt, nemligen:

I cell	— år 8 månader.
2:dra gradens 3:dje och 2:dra klasser	— - 8 —
Dito 1:sta klass	1 - — —
Dito högsta klass	1 - 8 —
Öfvergångsfångelse	1 - 3 —
Vilkorlig frihet	1 - 9 —

Summa 7 år.

Denne fånge har således fått en eftergift af 21 månader, utgörande fjerdedelen af 84 månader, som motsvara 7 år.

Sedan stormen efter 1862 års oordningar i England småningom hunnit lägga sig och sinnena lugnas, har man der efterhand börjat förlika sig med den vilkorliga frigifningen, isynnerhet efter det större utrymme beredts i fängelserna och fångar i följd der-

af kunnat allenast för godt förhållande på ifrågavarande sätt benådas. Likvisst bibehöll sig fördomen emot de så kallade *ticket-of-leave men* så att man ännu för några år sedan vida mera fruktade en sådan, om han och var dömd för ett jemförelsevis mindre brott, än en annan, hvilken för ett gröfre brott hade uttjent hela sin fängelsetid. I allmänhet har också institutionen i England på långt när ej medfört de goda verkningar som i Irland, dels i anseende till saknaden af öfvergångsfängelser, dels och derföre att någon uppsigt eller något vakande öfver de frigifne och deras uppförande i England icke blef föreskrifvet, hvarföre äfven en sådan persons återinsittande i fängelset för dåligt uppförande hörde till sällsynta händelser, så att *von Holtzendorff* ganska träffande anmärker att en vilkorligen frigifven fånge i England med större sannolikhet kunde vänta sig att åskan skulle slå ned på honom, än att han för lättja och oordentlighet skulle förlora sin tillståndsbiljett. I omförmälde del är dock ändring numera gjord i det att genom en lag af 1864 polisuppsigten öfver vilkorligen frigifne fångar blifvit i England påbjuden. Öfvervakandet handhafves i Irland med den största noggrannhet och det slår icke felt att den, som öfverträder de gifna förhållningsreglorna, förlorar sin frihet. Orsaken hvarföre polisuppsigten i England ej genast anbefalldes var bland annat den att en slik uppsigt inom regeringen antågs göra intrång i den personliga friheten; och anledningen dertill att öfvergångsfängelset ej samtidigt infördes äfven i England härledde sig från en olycklig rivalité emellan Kapten *Crofton* och Öfverste *Jebb*, hvilken sednare af afund att idéen till denna inrättning utgått från en annan och ej från honom, ständigt förnekade nyttan af den samma, som dock utgör glanspunkten i det irländska

fängelseväsendet, och motarbetade dess organiserande i England. För öfrigt är i afseende å den Irländska polisuppsigten att märka att densamma handhafves med den största försigtighet för att icke på något sätt tillskynda den öfvervakade olägenheter eller hinder i hans lofliga förehafvanden, hvarföre också de vilkorligen frigifne i Irland kunna med förtroende närma sig sina väktare och i dem se vänner och ej förföljare.

(sluttes.)

Om den vilkorliga frigifningen.

(Die bedingte Entlassung. La liberté provisoire ou conditionnelle. Conditional pardon.)

Af **Eugen von Knorring.**

(Sluttet.)

För att nu gifva en samlad och klar öfverblick af de motiver, på hvilka den vilkorliga frigifningen hvilat, torde det icke vara ur vägen att i kort sammandrag i minnet återkalla desamma, i hvilket afseende följande omständigheter äro att framhållas, nemligen:

1:o kärleken till friheten och medvetandet hos den dömda förbrytaren att denna förmån kan genom hans återgång till ordning och laglydnad af honom återvinnas tidigare än domen innehåller, samt den mäktiga drifveder att bringa honom till sann och varaktig bättring, som ligger uti vissheten att det beror af honom sjelf och hans egen vilja att genom slik bättring få sin fängelsetid förkortad.

2:o det förtroende han måste ingifva genom beståendet af de prof han underkastat vid genomgåendet af andra gradens fängelse och dess särskilda klasser samt genom förvärfvandets genom godt förhållande, arbetsamhet och läraktighet af det antal konduitmärken, som för vidare uppflyttning erfordras.

3:o det ytterligare och stärkta förtroende han bör vinna när han visat att han haft styrka att motstå de frestelser för hvilka han ständigt blir utsatt i öfvergångsfängelset, der han under en ringa bevakning och utan galler och bommar åtnjuter en föga inskränkt frihet, nära nog liknande den frie arbetarens.

4:o den ständiga uppsigten öfver hans uppförande, som, efter det han kommit i åtnjutande af den vilkorliga friheten, utöfvas af polismyndigheten samt den eggelse till fortsatt godt förhållande, hvilken ligger deruti att möjligheten af tillståndsbevisets återkallande för dåligt uppförande såsom ett damoklessvärd hvilat öfver honom.

Med dessa grunder till stöd för institutionen och nu jemväl anförda garantier emot olägenheterna deraf borde alla hinder från farhågornas sida emot den samma vara undanröjda. Genom dess nära sammanhang med benämningen *ticket-of-leave* och det dermed gemenskap ägande minnet af 1862 års händelser i London, framstår likväl ännu mångenstädes mycken fruktan för den vilkorliga frigifningen, äfven om den vore så utrustad med garantier och så ändamålsenligt ordnad som i Irland; hvilket erinrar om en anekdot med en fru, som vid ett tillfälle i någon tysk ort då ett preussiskt tändnålsgevär uppvisades, höll på att falla i vanmakt af förskräckelse och, oaktadt försäkringar att geväret var oladdadt, icke lät sig lugnas, utan utropade: Geladen oder ungeladen, gleichviel, es kann immer losgehen.

Ett system, som angriper flere förut omhuldade fördomar och illusioner i hjertrotten, kunde naturligtvis ej bli utan vedersakare. Af de anmärkningar, hvilka särskildt röra den vilkorliga frigifningen, må

här redogöras för några jemte de till deras vederläggande åberopade skäl. Sålunda förekommer, hvad först angår sjelfva institutionens inre väsende, huruledes det framhållits: att, då till det godas princip hörer att det skall utöfvas för dess egen skull och icke af beräkning på några yttre fördelar, man handlade i strid med denna grundsats när man såsom lockmat att tillvägabringa en förbrytares moraliska förbättring uppställde möjligheten för honom att tidigare återvinna friheten eller just en dylik fördel, af hvars beskaffenhet följde att hans utaf sådan bevekelsegrund iakttagna goda förhållande vore endast frukten af en uppgjord beräkning eller kalkyl, och att den inre kraft, som förmådde honom att sträfva till det föresatta målet, således vore ingenting annat än egoism, d. v. s. en af den menckliga naturens lägre böjelser, hvilken på detta sätt begagnades för att återföra den fallna menniskan till Gud.

Detta betraktelsesätt föranleder sjelfmant till åberopande af den hvarje menniska i hennes jordiska förhållanden ålagda högsta pligt att nemligen älska sin nästa „såsom sig sjelf.“ En sådan läras enda och uteslutande föremål är väl att fastställa kärleken till nästan och gifva densamma den högsta möjliga fullkomlighet. Men då tillika såsom mönster för en slik fullkomlighet uppställes människans kärlek till sig sjelf, så har ju i och med detsamma denna kärlek, såvidt den ej förnärmar den andra, erkänts vara både loflig och berättigad. Är nu detta en gång afgjordt, så vill väl deraf blifva en riktig följd att icke hvarje arbete, som har egen timlig fördel till ändamål, sker af egoism, utan allenast det, hvilket förrättas med tanken fästad uteslutande på sig sjelf, utan hänsyn till andras grundade anspråk. Att göra den driffjeder,

som förmår brottslingen till ordning och arbetsamhet i fängelset, till egoism derföre att hoppet om frihetens återvinnande är dermed förenadt, innebär alltså en misstydnung af egoismens begrepp. Hvarje penitentär behandling skall hafva religionen till grundval och börja med väckelse till gudaktighet. Detta är så sannt att, om iakttagandet deraf underlåtes, det kan vara lika godt att öfvergifva all tanke på de sakfällades bättring. Men icke böra fördenskull yttre medel och bland dem förespegladet af en förmåns förvärfvande såsom förderliga förkastas. Kärleken till sig sjelf låter ej bortvisa sig; han finnes och kommer alltid att finnas, likaså säkert som sträfvandet att genom eget arbete utan andras förfördelande bereda sig fördelar i framtiden är både tillåtligt och lofvärdt. Vill man bygga bättringsverket i en straffanstalt blott på ascetisk grund, så löper man fara att försätta den behandlade individen i ett tillstånd vida mindre tillfredsställande än det man velat undvika. Dickens har tänkt sig något dylikt då han uti David Copperfield låter den skenhelige Uriah Heep, när han sitter i cell, prisande sitt själstillstånd och sin rättfärdighet, önska att hans visserligen ovärdiga mor blefve försatt i samma tillstånd som han och sålunda komme in på salighetens väg och den lika skrymtaktige Littimer, belåten med sin omvändelse, önska att hans förra kamrater och medbrottslige måtte finna förlåtelse för sina synder.

Men utom det hyckleri, hvartill en uteslutande ascetisk behandling kan gifva upphof, har man ansett jemväl löftet om förvärfvandet af en yttre förmån sådan som frihetens återvinnande vara egnadt att framkalla en hycklad och skenbar bättring, som spelade blott på ytan utan grund i ett ändradt sinnelag,

allt i beräkning att genom väktarnes ledande bakom ljuset vinna fängelsetidens förkortande för att sålunda så mycket förr komma i tillfälle att ånyo börja ett lif af brott och laglöshet; i hvilket afseende man åberopat trovärdiga fängelsedirektörers intyg att de sämsta subjekten i ett straffängelse, förslagna och erfarna tjuftar, de der blifvit flere gånger straffade för grofva stölder och på hvilkas sinnelag den penitentiära behandlingen utöfvat intet inflytande, oftast äro de, som visa de mesta prof på undergifvenhet, lydnad och noggrannhet i uppfyllandet af alla deras skyldigheter. Att anmärkningen här träffar en ömtålig och svag sida hos institutionen, måste erkännas. Men på andra sidan vill det visa sig nog osannolikt, för att icke säga omöjligt, att personer sådane som de nyssnämnde, hvilka när de inkomma i fängelset äro till sina föregående bedrifter kände och följaktligen borde ingifva det största misstroende, skulle år ut och år in, medan de från morgon till qväll stå under uppsigt af väktare och dagligen komma i närmare beröring med anstaltens tjenstemän såsom direktören, presten, skolläraren, arbetsledaren samt dervid sättas på ständiga prof under arbetet och skoltimmarne, med flere tilfällen kunna till den grad förblinda sin omförmälde omgifning och spela rollen af förbättrade att de ej en enda gång fölle från densamma och förrådde sig samt blefvo genomskådade. Allt detta, det måste ännu en gång upprepas, hörer till det osannolika och otroliga. Hyckleriet är ganska lätt när man icke fordrar annat bevis för den åsyftade bättringen, än ett andäktigt utseende, fromt tal och ett ständigt bärande af heliga ord på läpparna, och äfven den skarpsinnigaste andans man kan dervid blifva bedragen. Men att af blott låga beräkningar, utan all rot i ett förbättradt sinnes-

tillstånd, visa oafslätlig flit, uppmärksamhet, lydnad, arbetsamhet, ordning, undergifvenhet, läraktighet, och allt detta i årtal och utan att röja sig, förutsätter en energie och förmåga af uppmärksamhet på sig sjelf, som föga lärer, annat än i sällsynta fall, kommit på någon människas lott. Skulle likväl flere fall af förenämnda beskaffenhet, der bedrägeriet blefve oupptäckt, inträffa, så torde sådant för det mesta få tillskrifvas brist på uppmärksamhet och skarpsinnighet hos väktare- och tjänstemannapersonalen. I all händelse borde icke sjelfva institutionen derföre förkastas, utan större noggrannhet och iakttagelseförmåga hos bemälda personal tagas i anspråk. Af en fängelsedirektör, hvilken oftare blifvit på ifrågavarande sätt bedragen, vore väl ej att vänta det han skulle, i likhet med poliskommissarien Javert i „Les Misérables“ af förtviflan öfver det nederlag embetet genom honom lidit, gå och dränka sig; men det minsta man kunde fordra af honom vore att han, såsom oduglig att bestrida en fängelsedirektörssyssla, sökte entledigande från sin befattning.

Äfven emot den form, hvarunder den vilkorliga friheten meddelas, har ett inkast blifvit gjordt. Man har nemligen i detta afseende anmärkt att, då den handling af statsöfverhufvudet, som kallas benådning, icke vore beroende af några yttre bestämmingar eller positiva lagbud, utan härflöte ur en samvetspröfning och personlig känsla af mildhet hos den benådande, samt den förmån, hvilken derigenom beviljats ej heller kunde utan nedsättande af Majestätets höghet återtagas, det vore stridande emot berörda grundsatser att låta den vilkorliga frigifningen ske genom en nådeshandling, emedan i detta fall såväl nåden kunde återkallas som sjelfva handlingen bestämdes af vissa

antagna regler, efter hvilka statsöfverhufvudet hvarje gång borde rätta sig. Att dömma efter lag samt laga stadgar och föreskrifter tillhörde den offentliga domaremagten, som numera ingenstädes innehades af monarken, utan utöfvades af domstolar; i anseende hvar till det således innefattade ett sammanblandande af majestätsprerogatif och domaremagt att låta den vilkorliga friheten beviljas af nåd. Till bemötande af dessa bevisningsgrunder finnes, hvad sjelfva principen angår, intet att anföra, så slående är deras sanning. Men när fråga uppstår att, i stället för den sålunda ogillade formen, sätta något annat, råkar man i en förlägenhet, hvarur ingen utgång finnes. *Maconochie*, sednast Governor vid fängelset i Birmingham, har framställt att i utslaget icke borde utsättas någon strafftid, utan denna, efter någon medelberäkning förvandlas till motsvarande antal konduitmärken med skyldighet för den sakfällde att i straffängelset intjena det sålunda bestämda antalet. Sedan berodde det af hans uppförande huruvida dertill behöfdes längre eller kortare tid. I all händelse skulle, sedan det fastställda antalet förvärfvats, han anses hafva fullbordat sitt straff och böra från fängelset lösgifvas. Detta projekt har dock ej vunnit mycket medhåll, och derom har till och med blifvit yttradt, att „en sådan upplösning af straffrätten, och dess kemiska sönderdelande i moralsvar vore det förderfligaste kriminallagstiftningen kunde frambringa“.

Den om fängelseläran så högt förtjente *von Holtzendorff* har åter föreslagit att i hvarje brottmålsutslag borde utsättas ett maximum och ett minimum af strafftid samt fängelsedirektionen tillhöra att, när den dömde suttit så länge att fråga om förkortande af hans strafftid genom dess nedsättande under maxi-

mum kunde uppkomma, derom göra anmälan hos domstolen, hvilken då ägde ånyo upptaga saken och på grund af den bättring fången genom sitt uppförande och öfriga förhållande i fångelset ådagalagt, förmedelst en „deklaration“ fullständiga sitt förra utslag och bestämma den verkliga strafftiden, efter hvars slut den dömda skulle försättas i frihet. von Holtzendorff erkänner dock sjelf att den frihet fången på detta sätt förvärfvade, vore slutlig och ovilkorlig samt följaktligen icke mera utgjorde någon pröfningsgrad i straffverkställigheten; vid hvilket förhållande den föreslagna ordningen ej vore användbar när man ville bibehålla ett progressifsystem med en dylik grad. Skulle man åter på basen af ett slikt system med den vilkorliga frigifningen såsom pröfningsgrad lägga första momentet i von Holtzendorffs förslag eller utsättandet af ett maximum och ett minimum, så komme man till nödvändigheten att låta fångelsedirektionen gifva det sista utslaget och sålunda i viss mån pröfva samt i all händelse fullständiga domstolens utslag, hvilket med de vanliga begreppen om den administrativa magtens befogenhet och helgden af ett laga kraft ägande utslag alldeles icke öfverensstämde. Dessutom är härvid att märka att hvarje brottnålsutslag skall stödja sig, bland annat, ej allenast på utredning om den brottsliges mer eller mindre onda uppsåt vid brottets föröfvande, utan äfven på de bevis angående hans allmänna moraliska tillstånd, som redan före utslagets afkunnande lagts i dagen. Men om utslaget skall innehålla jemväl en minimitid, hvartill den sakfälldes straff finge ned sättas för den händelse att han förhölle sig väl i fångelset, så komme denna del af utslaget att grundas på skäl och omständigheter, hvilka, såsom beroende af hans förhållande i framtiden, få sin tillvaro först

efter utslagets meddelande och således omöjligen kunnat var föremål för pröfning då domen affatades, samt för öfrigt rörde sådant, som står helt och hållet utom det sakförhållande, hvaröfver domstolen hade att dömma.

Genom de utvägar man på sätt ofvan anförts velat begagna för att leda sig ur trångmålet, har man således fallit i större och svårare motsägelser än den man velat undvika. Slutsatsen af allt detta blir följaktligen den att nådevägen, oaktadt allt hvad deremot anmärkts, är den enda möjliga, hvarpå den vilkorliga frigifningen kan tillvägabringas. Till grundsatserna för det irländska progressifs systemet hörer äfven att ingen fänge skall kunna, stödjande sig på intjenta konduitmärken, med reglementet i handen pocka på sitt frigifvande. Denna förmån föresväfvar honom såsom en framtidshägring beroende af monarkisk nåd och icke såsom en rättighet. Fängelsedirektionen med sin genom mångåriga iakttagelser inhemtade kännedom om hvad hvarje fänge går och gäller för, utöfvar väl härvid ett stort och öfvervägande inflytande; men det sista ordet tillhör monarken; afgörandet sker genom nåd och på nåd kan ej pockas. Man har tänkt sig möjligheten af den händelse att en fänge kunnat under sin fängelsetid i andra graden förvärfa sig det antal konduitmärken, som för uppflyttning till öfvergångsfängelset erfordras, men att slik uppflyttning dock ej beviljas honom, emedan sådana tecken förekommit, hvarigenom misstroende till honom alstrats, i hvilket fall med hans uppflyttning då anstår tills misstroendet hunnit förgå och förtroendet bli gällande. Allt detta är för hvarje fänge bekant och utgör för honom en ytterligare egelse till bättring och välförhållande.

En författare, som mycket forskat i detta ämne, *Davesiés de Pontés* omtalar att, då styrelsen af ett större straffängelse i Valencia i Spanien för några decennier tillbaka anförtroddes åt en man med hufvud och hjerta, Öfversten don *Manuel Montesinos*, hvilken sedan under loppet af tjugu år innehade denna befattning, infördes af honom vid sagde fängelse, utom elementarundervisning och ett ordnad arbete, hvarvid i särskilda verkstäder utfördes tillverkningar i fyratio olika handverk, jemväl förkortning af fängelsetiden för iakttaget godt förhållande. Verkningarna voro utomordentliga. Arbetet bedrefs med den ifver och förmån att icke allenast fängelseinrättningens alla utgifter bestredos med arbetsinkomsten, utan äfven betydliga sparpennningar deraf blefvo öfriga för fångarne. För deras förvarande behöfdes hvarken kedjor eller reglar och lås, och bevakningen handhades af jemförelsevis ganska få väktare. Det ständiga antalet fångar i detta fängelse bestog sig till ungefär 1500 och ett ganska ringa procenttal af dem blefvo återfällige efter frigifningen. Emellertid började trångbröstade åsigter att göra sig gällande inom regeringen. Det var naturligtvis orimligt att fången skulle åtnjuta så mycken frihet och få under fängelsetiden förtjena så betydligt. Exemplet var farligt och isynnerhet uppreste man sig emot det intrång fria handverkare förmenades lida i sina fördelar genom fångarnes vidsträckta arbetsverksamhet. Med ett ord, Öfverste Montesinos' vackra verk gjordes genom en kabinettsorder till intet och allt återförsattes på den gamla goda foten, jemte det förkortningen af fängelsetiden afskaffades. Ifrån den tiden var det slut med disciplinen, arbetet förrättades lamt och motvilligt och återfallens antal ökades i en oerhörd progression. Ett

annat exempel anföres af samma författare. Tillståndet uti straffängelset i München före 1840:talet skilddras såsom förfärligt. Fångarne behandlades nästan såsom vilda djur, voro belastade med bojor och piskades oupphörligt för disciplinärförseelser. Till deras bevakning behöfdes otaliga väktare och dervid användes äfven arga hundar. Men omkring nyssnämnda år erhöill Statsrådet *Obermaier* styrelsen af detta fängelse i sin hand. Ett ordnadt arbete, mild behandling och förkortning af fängelsetiden för godt uppförande infördes och allt blef inom kort förändradt. Af 298 fångar, som emellan åren 1843 och 1845 efter en fängelsetid från ett till tjugu år frigåfvos, framhärdade 246, af hvilka 189 voro dömda för mord, dråp och kvalificerade stölder, i ett klanderfritt förhållande. *Obermaiers* verk lär icke hafva blifvit tillintetgjordt.

In omnibus fere minus valent præcepta quam experimenta yttrades redan för 1700 år sedan af en romersk författare. Men när i likhet dermed, den dag som nu är, det yrkas att teorierna ej böra gälla inför erfarenheten, så erhåller detta yrkande mångstädes egenskapen af „en ropandes röst.“ Att förhållandet dock icke öfverallt är sådant, finnes af en i konungariket Sachsen den 5 Augusti 1862 utfärdad förordning, hvarigenom den vilkorliga frigifningen der infördes. I denna författning säges nemligen: att „Hans Majestät Konungen har, med afseende å den erfarenhet, som vunnits i England genom en der föranstaltad, fångarnes bättring åsyftande dylik inrättning, velat på försök i särskilda dertill lämpliga fall tillåta att en till arbets- eller tukthusstraff dömd person må, sedan han i straffanstalten afsuttit en del af sitt straff och genom sitt förhållande gifvit hopp om varaktig bättring, före strafftidens utgång och för en

tid, hvilken i hvarje fall skall bestämmas, i nådeväg från anstalten entledigas med tillåtelse att utom densamma skaffa sig lagligt näringsfång för att genom sitt uppförande bevisa att man icke bedragit sig i hoppet om hans verkliga bättring. Af den frigifnes förhållande kommer sedan att bero, huruvida och efter hvilken tidslängd en slutlig benådning må komma honom till del eller hans återinsättande till uttjänande af den honom ådömda fulla strafftiden, utan inberäkning deri af den tid han tillbragt i frihet, anbefalles.“

För öfrigt är institutionen, som, enligt hvad man anmärkt, erhållit den mindre lämpliga benämningen „Beurlaubungssystem“, med afvikelser i några enskildheter, uti Sachsen lika med den i Irland. De villkorligen frigifne utskrifvas icke från anstalten, utan öfver dem föres en fortlöpande fänglista med anteckningskolumner och anmärkning att de ej äro närvarande. Äfven polisuppsigten är i Sachsen stadgad med särskilda detaljerade bestämmingar i detta afseende. Uti de förhållningsföreskrifter, som äro hvarje frihetsbref bifogade, finnes alla de anledningar noga upptagne, hvilka kunna hvar för sig hafva frihetsbrevets återkallande till påföljd. Dessa äro: om den frigifne visar arbetsskygghet, plägar umgänge med vanfräjdade personer, träffas drucken på ett offentligt ställe eller eljest genom sitt beteende ger anledning till offentlig förargelse, icke kan visa sig äga lagligt näringsfång, egenmäktigt aflägsnar sig från den honom anvisade vistelseort eller underlåter att inställa och anmäla sig vid de tillfällen, hvarom särskildt är förordnadt. I alla dessa fall blir han ånyo insatt i fängelset utan att besvär eller nådeansökning deremot äro tillättna.

En i Aprilhäftet af „Allgemeine Deutsche Strafrechts Zeitung“ för år 1865 intagen, af direktorn för

straffanstalten uti Zwickau i konungariket Sachsen, Regeringsrådet *Eugène d'Alinge* skrifven uppsats om den vilkorliga frigifningen, sådan den blifvit i nämnda rike tillämpad och verkningarna deraf, innehåller såsom statistiska uppgifter till ledning för omdömet i nyssberörda hänseende, bland annat, att antalet af återfall vid omförmälda straffängelse utgjorde för år 1862 eller före den vilkorliga frigifningens införande, 23,38 procent och året nästderefter eller 1863, 10,48 procent, samt att antalet af dem, som under hvarje års lopp icke ådragit sig någon bestraffning för disciplinförseelser, uppgick 1862 till 1,623, men 1863 till 1,699 och 1864 till 1,717. Efter anförande af några exempel, utvisande lyckligt utfallna frigifningar, slutar författaren sin uppsats med en innerlig tacksägelse till landets högsinnade monark för det han gifvit det samma en institution, hvilken i förening med sjelfva straffanstaltens organisation inom en kort tid åstadkommit så välsignelserika verkningar.

Vid en efter progressifsystemet inrättad fängelseanstalt, som den 22 Augusti 1864 öppnades vid Lenzburg uti Cantonen Aargau i Schweiz, har den vilkorliga frigifningen genom en lag af den 20 April 1868 blifvit införd, sedan man förut efterhand dermed gjort åtskilliga försök, hvilka alla lyckligt utfallit. Såsom uti Irland och Sachsen sker frigifningen här genom benådning, hvilken, vid det förhållande att något statsöfverhufvud ej finnes, beviljas af en kommission, *commission des grâces*.

I det ämne, som i förestående måtto afhandlats, vore ännu mycket att säga, ty ämnet är af vigt och rikt på beröringspunkter. Men det ofvananförda är hvad som kan inrymmas inom ramen af en artikel i en tidskrift.
